

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770

e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesnešu

Artūra Kuča un Anitas Rodiņas

ATSEVIŠKĀS DOMAS

Rīgā 2022. gada 23. decembrī

lietā Nr. 2021-36-01

“Par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam”

1. Satversmes tiesa 2022. gada 15. decembrī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2021-36-01 “Par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam” (turpmāk – Spriedums), ar kuru atzina Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punktu par atbilstošu Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Argumentējot savu viedokli, izmantosim Spriedumā lietotos saīsinājumus.

2. Piekrītam Sprieduma 12.1. un 15.1. punktā secinātajam, ka likumdevējs bauda rīcības brīvību attiecībā uz politiskajām partijām piešķiramā atbalsta veidu un formu. Tāpat piekrītam, ka tiesiskās vienlīdzības princips netiek pārkāpts tad, ja likumdevēja radīta atšķirīga attieksme ir noteikta pieļaujamās rīcības brīvības ietvaros un tai ir saprātīgs un objektīvs pamats.

Tomēr nepiekrītam Satversmes tiesas secinājumam, ka politiskā partija, kura iesniegusi deputātu kandidātu sarakstu tikai vienas pašvaldības domes vēlēšanās (turpmāk – reģionāla līmeņa partija), un tāda politiskā

partija, kura iesniegusi deputātu kandidātu sarakstu tās pašas domes vēlēšanās un par kuru pēdējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju (turpmāk – nacionāla līmeņa partija), nav salīdzināmas tiesiskās vienlīdzības principa aspektā. Tāpat nepiekrītam tam, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

3. Sprieduma 15. punktā secināts: “[..] abas personu grupas vienojošā pazīme ir politisko organizāciju (partiju) iegūtās balsis pašvaldību vēlēšanās. [..] politiskajām partijām piešķirtais valsts finansiālais atbalsts ir atkarīgs citstarp no tā, cik lielu sabiedrības daļu jeb cik daudz vēlētāju konkrētais politiskais spēks pārstāv un cik būtisku visai sabiedrībai nozīmīgu jautājumu risināšanu tas piedāvā. [..] Politiskās partijas, kuru mērķis ir iegūt pārstāvību Saeimā, īsteno atšķirīgas funkcijas nekā reģionālās politiskās partijas. [..] Lēmumi, kas tiek pieņemti nacionālajā līmenī, raugoties no valsts kopējo interešu viedokļa, ir visaptveroši pretstatā tiem lēmumiem, kas tiek pieņemti pašvaldībās. Tādēļ arī nacionālā līmeņa politiskajām partijām, kuras ieguvušas vairāk nekā divus procentus vēlētāju balsu, ir lielākas iespējas nekā reģionālajām politiskajām partijām pārstāvēt suverēna gribu sabiedrības kopējā labuma vārdā. Savukārt reģionālo politisko partiju aktivitātē ir nozīmīgs vietējās pārvaldes elements un šo partiju funkcijas ir saistītas ar vietējās pašvaldības ekonomisko un saimniecisko attīstību. No iepriekš minētā secināms, ka politiskajām partijām, kuras darbojas nacionālā līmenī un spējušas iegūt vairāk nekā divu procentu vēlētāju atbalstu, un tām politiskajām partijām, kuras darbojas reģionālā līmenī, ir atšķirīgas funkcijas ilgtspējīgas politikas veidošanā un demokrātijas stiprināšanā. Politisko partiju darbība visas Latvijas sabiedrības kopējo interešu īstenošanā ir nošķirama no darbības konkrētas pašvaldības interešu īstenošanā. Nacionālā līmeņa un reģionālā līmeņa politisko partiju funkcijas ir atšķirīgas un nevar tikt salīdzinātas.”

Nepiekrītam Satversmes tiesas secinājumam, ka minēto iemeslu dēļ reģionāla un nacionāla līmeņa partijas nav salīdzināmas tiesiskās vienlīdzības principa aspektā.

3.1. Tiesību normās, kas nosaka politisko partiju izveides un pastāvēšanas priekšnoteikumus, nav paredzēts šāds politisko partiju nošķirums. Politisko partiju likuma 2. panta pirmajā daļā ir definēts, kas ir politiskā partija: “Partija ir organizācija, kas tiek izveidota, lai veiktu politisko darbību, piedalītos vēlēšanu kampaņā, izvirzītu deputātu kandidātus, piedalītos Saeimas vai pašvaldību domju (padomju), Eiropas Parlamenta darbā, ar deputātu starpniecību īstenotu partijas programmu, kā arī iesaistītos publiskās pārvaldes institūciju izveidē.” Arī turpmākajās likuma normās nav norāžu uz to, ka reģionāla un nacionāla līmeņa partiju darbība būtu regulējama atšķirīgi. Piemēram, gan reģionāla, gan arī nacionāla līmeņa partijas gada pārskatu pārbauda zvērināts revidents, ja partijas līdzekļu apgrozījums pārskata gadā ir bijis lielāks par 10 minimālajām mēnešalgām (*sk. Politisko partiju likuma 37. pantu*).

Saskaņā ar Politisko partiju finansēšanas likuma 1. panta otro daļu šā likuma mērķis ir nodrošināt politisko organizāciju (partiju) finansiālās darbības atklātumu, likumību un atbilstību parlamentārās demokrātijas sistēmai. Likumprojekta anotācijā skaidrots, ka, ieviešot valsts budžeta finansējumu politiskajām partijām, galvenie mērķi bija: 1) mazināt šo partiju finansiālu atkarību no privātpersonu ziedojumiem, kas palielina risku nokļūt atkarībā no šo personu izvirzītajām prasībām; 2) atrisināt Latvijas politisko partiju administratīvo mazspēju – konstantu vajadzību pēc resursiem, kas neļāva Latvijas politiskajām partijām segt savas administratīvās izmaksas un kļūt profesionālākām (*sk. likumprojekta “Grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā” (Nr. 1697/Lp9) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju)*).

Tātad arī Politisko partiju finansēšanas likuma mērķis pats par sevi nenošķir reģionāla līmeņa partijas no nacionāla līmeņa partijām.

3.2. Kā norādīts Politisko partiju likuma 2. panta pirmajā daļā, politiskās partijas pastāv, lai veiktu politisko darbību, citiem vārdiem sakot, jebkura politiskā partija ir varas īstenošanas mehānisms. Tieši šī pazīme politiskās partijas atšķir no sabiedriskajām organizācijām (*sk.: Kuleša V. T., Vinčoreks P. Demokrātija. 20. gs. Nogale. Rīga: Zvaigzne ABC, 1996, 82. lpp.*). Gadījumā, kad politiskās partijas

izvirzītie kandidāti tiek ievēlēti kādā lēmēj institūcijā, var veidoties arī korupcijas risks.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir secinājusi, ka politiskajām partijām piešķiramā valsts budžeta finansējuma mērķis ir novērst korupciju un politisko partiju pārmērīgu atkarību no privātajiem ziedotājiem. Tādējādi šāds finansējums stiprina politisko plurālismu un veicina demokrātiskas valsts institūciju pienācīgu darbību (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012. gada 10. maija sprieduma lietā "Ozgurluk ve Dayanisma Partisi (ODP) v. Turkey"*, pieteikums Nr. 7819/03, 37. punktu). Arī Eiropas Padomes komisija "Demokrātija caur tiesībām" (Venēcijas komisija) ir norādījusi, ka valsts budžeta finansējums kalpo kā līdzeklis politisko partiju atbalstīšanai to būtiskās lomas izpildē, kā arī korupcijas un atkarības no privātajiem ziedotājiem novēršanai. Šādai finansēšanas kārtībai būtu jātiecas nodrošināt, lai visas partijas, tostarp arī mazās un jaunās partijas, varētu vienlīdzīgi konkurēt vēlēšanās (sk. *Eiropas Padomes komisijas "Demokrātija caur tiesībām" (Venēcijas komisija) 2020. gada 14. decembra Vadlīniju par politisko partiju tiesisko regulējumu, CDL-AD(2010)024, 232. punktu, pieejamas: venice.coe.int*).

Ņemot vērā minēto, kā arī to, ka vietējā līmeņa lēmēj institūciju pieņemtie lēmumi vistiešāk ietekmē attiecīgās pilsētas vai novada iedzīvotājus, jāatzīst, ka nepieciešamība mazināt korupcijas riskus un nodrošināt politisko partiju finansēšanas modeļa caurskatāmību ir vienlīdz svarīga kā nacionāla līmeņa, tā arī reģionāla līmeņa partijām.

3.3. Apstrīdētajā normā paredzētajā situācijā – pašvaldību vēlēšanās – piedalās un gūst balsis gan reģionāla, gan arī nacionāla līmeņa partijas. Nevaram piekrist Spriedumā secinātajam, ka šādas politiskās partijas neesot salīdzināmas, jo atšķirīgas to funkcijas un darbības mērķi (sk. *Sprieduma 15.2. punktu*).

Šajā aspektā būtiski ir tas, ka apstrīdētā norma paredz piešķirt finansējumu atkarībā no vēlēšanās iegūto balsu skaita, nevis mandātu skaita. Proti, finansējumu var saņemt arī tāda nacionāla līmeņa partija, kura nav saņēmusi balsu skaitu, kas nepieciešams, lai tās pārstāvji būtu ievēlēti Saeimā vai pašvaldības domē, bet ir saņēmusi vairāk nekā divus procentus vēlētajū balsu Saeimas vēlēšanās. Reģionāla līmeņa partija, kuras pārstāvji ir ievēlēti pašvaldības domē, veido saikni starp

sabiedrību un valsts varu, nodrošinot organizētu sabiedrības līdzdalību politiskajos procesos (*sal. sk. Satversmes tiesas 2015. gada 5. februāra sprieduma lietā Nr. 2014-03-01 20.1. punktu*). Turpretim nacionāla līmeņa partija, kura nav pārstāvēta nevienā lēmēj institūcijā, neīsteno šo būtisko lomu sabiedrībā.

Parlamentārā demokrātija plašākā nozīmē aptver visu politisko sistēmu kopumā – ne vien nacionālā līmeņa, bet arī vietējo demokrātiju (*sk. Dr. Ph. Dauņa Auera viedokli 2022. gada 16. novembra tiesas sēdes stenogrammā lietas materiālu 5. sēj. 38.–39. lp.*). Pašvaldībām, atrodoties starp valsti un tās iedzīvotājiem, ir būtiska loma brīvības un demokrātijas stiprināšanā sabiedrībā (*sk. Eiropas Padomes komisijas “Demokrātija caur tiesībām” (Venēcijas komisija) 2016. gada 15. marta Apkopojuma par Venēcijas komisijas atzinumiem par konstitucionālajiem un tiesiskajiem noteikumiem vietējās pašpārvaldes aizsardzībai, CDL-PI(2016)002, 4. lapu, pieejams: venice.coe.int*). Pilsoņu tiesības piedalīties valsts lietu pārvaldīšanā vistiešāk var tikt realizētas vietējā līmenī. Vietējā vara ir viens no katras demokrātiskas iekārtas galvenajiem pamatiem (*sk. Eiropas vietējo pašvaldību hartas preambulu*). Tātad ļoti būtiska ir arī decentralizēta iedzīvotāju iesaiste politiskajos procesos, kas notiek, personām īstenojot savas aktīvās un pasīvās vēlēšanu tiesības. Jo sevišķi pašvaldību institūcijās vietējie iedzīvotāji, kas ar vietvaru saskaras vistiešākajā veidā, vislabāk var apzināties un risināt tiem aktuālos jautājumus. Veicinot dažādu sabiedrības locekļu aktīvu iesaisti politiskajos procesos, iespējams panākt kvalitatīvu viedokļu apmaiņu un plurālismu lēmumu pieņemšanas procesā. Savukārt, lai lēmēj institūcijās tiktu demokrātiski ievēlēti tādi politisko partiju pārstāvji, kas pieņem kvalitatīvus, sabiedrības interesēm, kā arī ilgtspējības principam atbilstošus lēmumus, visām politiskajām partijām ir nepieciešama atbilstoša kapacitāte. Valsts finansējums politiskajām partijām vismaz daļēji nodrošina šo kapacitāti.

Tātad neatkarīgi no tā, vai kāda politiskā partija ir piedalījusies Saeimas vēlēšanās un ieguvusi tajās vismaz divu procentu balsstiesīgo vēlētāju balsis, visas politiskās partijas, kas piedalās pašvaldību vēlēšanās un tajās gūst vēlētāju balsis, atrodas salīdzināmā situācijā.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, jāatzīst, ka apstrīdētās normas kontekstā reģionāla un nacionāla līmeņa partijas vieno uz tām vienlīdz attiecināmais politisko partiju izveidošanas un darbības tiesiskais regulējums, partiju kā varas īstenošanas mehānisma izveide un ar to saistītie korupcijas riski, dalība un balsu iegūšana pašvaldību vēlēšanās, kā arī politisko partiju loma sabiedrības iesaistē demokrātijas procesos un sabiedrības interesēm atbilstošu lēmumu pieņemšanā.

Līdz ar to reģionāla un nacionāla līmeņa partijas ir salīdzināmas tiesiskās vienlīdzības principa aspektā.

4. Tā kā iepriekš minētās personu grupas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, ir jānoskaidro, vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret šīm grupām.

Atbilstoši apstrīdētajai normai kritērijs valsts budžeta finansējuma saņemšanai par pašvaldības domes vēlēšanās iegūtajām balsīm ir dalība Saeimas vēlēšanās un vairāk nekā divu procentu vēlētāju atbalsts tajās.

Pieteikuma iesniedzēja ir politiskā partija, kura iesniegusi deputātu kandidātu sarakstu Talsu novada domes vēlēšanās un kuras pārstāvji ir ievēlēti Talsu novada domē. Pieteikuma iesniedzēja nekad nav iesniegusi deputātu kandidātu sarakstu Saeimas vēlēšanās. 2021. gada Talsu novada domes vēlēšanās deputātu kandidātu sarakstus iesniedza kopumā astoņas politiskās partijas. Septiņas no tām bija iesniegušas deputātu kandidātu sarakstus arī Saeimas vēlēšanās, un par tām pēdējās Saeimas vēlēšanās bija nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju. Tāpēc šīs partijas saņēma valsts budžeta finansējumu, bet Pieteikuma iesniedzēja to nesaņēma.

Tādējādi apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret minētajām personu grupām, tieši nosakot, ka tikai nacionāla līmeņa partijas saņem valsts budžeta finansējumu par pēdējās pašvaldību vēlēšanās iegūtajām balsīm.

Līdz ar to apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret vienādos un salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām.

5. No lietas materiāliem izriet, ka apstrīdētā norma ir pieņemta un izsludināta Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā, ir pieejama atbilstoši normatīvo aktu prasībām un pietiekami skaidri formulēta, lai persona varētu izprast no tās izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tās piemērošanas sekas.

Līdz ar to apstrīdētajā normā paredzētā atšķirīgā attieksme ir noteikta ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu.

6. Lai noteiktu, vai atšķirīgajai attieksmei, ko noteic apstrīdētā norma, ir objektīvs un saprātīgs pamats, jāpārbauda, vai tai ir leģitīms mērķis. Ja apstrīdētajā normā noteiktajai atšķirīgajai attieksmei nav leģitīma mērķa, nav nepieciešams izvērtēt tās atbilstību samērīguma principam (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 16. maija sprieduma lietā Nr. 2018-21-01 16. punktu*).

Nosakot atšķirīgu attieksmi pret salīdzināmām grupām, pienākums uzrādīt un pamatot šādas atšķirīgās attieksmes leģitīmo mērķi Satversmes tiesas procesā visupirms ir institūcijai, kas izdevusi aktu, kurā šī attieksme noteikta (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 16. maija sprieduma lietā Nr. 2018-21-01 16.1. punktu*). Saeima uzskata, ka ar apstrīdēto normu tiek stiprināta parlamentārās demokrātijas sistēma, vienlaikus nodrošinot valsts līdzekļu sabalansētu izlietojumu visas sabiedrības labklājības interesēs. Tādējādi ar apstrīdēto normu noteiktās atšķirīgās attieksmes leģitīmie mērķi esot demokrātiskas valsts iekārtas un sabiedrības labklājības aizsardzība (*sk. Saeimas atbildes rakstu lietas materiālu 1. sēj. 67. lp.*). Arī likumprojekta anotācijā norādīts, ka apstrīdētā norma ir vērsta uz nacionāla līmeņa partiju finansiālo atbalstu un stabilu politisko partiju sistēmas nostiprināšanu (*sk. likumprojekta "Grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā" (Nr. 1697/Lp9) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju)*). Savukārt Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka atšķirīgajai attieksmei nav leģitīma mērķa.

6.1. Kā jau tika norādīts šo atsevišķo domu 3.3. punktā, parlamentārā demokrātija plašākā nozīmē aptver ne vien nacionālā līmeņa, bet arī vietējo demokrātiju. Pašvaldības tiek dēvētas par demokrātijas šūpuli un vienlaikus arī par konkrētās valsts demokrātijas spoguļi – jo vairāk attīstītas pašvaldības, jo lielāka

demokrātija valstī (sk.: *Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2021, 107. lpp.*). Demokrātiskās vērtības vislabāk var veicināt iedzīvotājam tuvāk esošās pašvaldību institūcijas (sk. *Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresa 1994. gada 2. jūnija rekomendāciju 001(1994) par vietējo un reģionālo pašvaldību aktuālajiem jautājumiem, pieejama: coe.int*). Proti, pilsoņi savas tiesības piedalīties valsts lietu pārvaldīšanā vistiešāk var realizēt vietējā līmenī, jo pašvaldības atrodas vistuvāk iedzīvotājiem un līdz ar to viņiem ir lielākas iespējas ietekmēt lēmumus, kas attiecas uz ikdienas dzīvi noteiktā teritorijā (sk. *Eiropas vietējo pašvaldību hartas preambulu; sk. arī: StafECKa L. Mēs demokrātijā. Rīga: Sabiedrība par atklātību – Delna, 2010, 30. lpp.*). Pašvaldības iedzīvotāji ar savu dalību pašvaldības domes vēlēšanās nosaka to, kā tiks pārvaldīta viņu pilsētas vai novada dzīve (sk. *Dr. Ph. Dauņa Auera viedokli 2022. gada 16. novembra tiesas sēdes stenogrammā lietas materiālu 5. sēj. 39. lp.*).

Sadarbība, kas veidojas starp iedzīvotājiem un vietējo pārvaldi, ir nozīmīgs posms pilsoniskās sabiedrības attīstības līmeņa celšanā, un būtiska loma tajā ir reģionāla līmeņa partijām. Reģionāla līmeņa partiju darbības mērķi ir saistīti ar sabiedrības interesi veicināt valsts attīstību vietējā līmenī, vairot attiecīgās pašvaldības iedzīvotāju labklājību un stiprināt viņu pilsonisko aktivitāti. Arī ar savu darbību vietējā līmenī politiskās partijas piedalās sabiedrības politiskās gribas veidošanas procesos un īsteno Politisko partiju likuma 1. pantā noteikto mērķi nostiprināt demokrātisku un pilsonisku sabiedrību. Tātad politisko partiju aktivitāte vietējā līmenī ir vienlīdz nozīmīga valsts demokrātiskās iekārtas stiprināšanā.

Pretēji Sprieduma 15.2. punktā secinātajam, vietējo demokrātiju nevar skatīt atrauti no nacionālā līmeņa demokrātijas. Demokrātiskā tiesiskā valstī centrālajai varai bez vietējo pašvaldību līdzdalības nav iespējams pilnvērtīgi pārvaldīt valsts teritoriju. Pamatojoties arī uz pašvaldības principu, tiek īstenota valsts pārvaldes funkciju decentralizācija, nododot atsevišķu funkciju īstenošanu demokrātiski leģitimētām vietējām pašvaldībām (sk. *Satversmes tiesas 2009. gada 20. janvāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2008-08-0306 16. punktu*). Proti, pašvaldību institucionāla pastāvēšana ir daļa no Latvijas Republikas kā

demokrātiskas tiesiskas valsts uzbūves principiem. Savukārt funkcionāli pašvaldība ir teritoriāla pašpārvalde, proti, tā pilda savas funkcijas noteiktā teritorijā (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2020-37-0106 21.1. punktu*). Tādējādi arī pašvaldības veido Latvijas valsti un valsts kopējās intereses nav skatāmas atrauti no pašvaldības interesēm.

Līdz ar to demokrātijas stiprināšana vietējā līmenī atbilst ne tikai attiecīgās pašvaldības, bet arī visas sabiedrības kopējām interesēm. Arī pati Satversmes tiesa iepriekš atzinusi, ka pašvaldību darbība ir vērsta arī uz visas sabiedrības kopējo interešu īstenošanu (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2020-37-0106 28. punktu*).

6.2. Galvenais politiskās līdzdalības instruments demokrātiskā sabiedrībā ir vēlēšanas. Vietējā demokrātijā tās ir pašvaldības domes vēlēšanas. Latvijas tiesību sistēmā vienīgā iespēja kandidēt pašvaldības domes vēlēšanās ir politiskās partijas dibināšana un pašvaldības domes deputātu kandidātu saraksta iesniegšana (*sk. Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 15. pantu*). Pašvaldības domes vēlēšanās nevar piedalīties privātpersona vai vēlētāju apvienība. Vairākas pieaicinātās personas tiesas sēdē norādīja, ka salīdzinājumā ar citām valstīm šāda sistēma ir netipiska (*sk. Mg. iur. Ivetas Kažokas un Dr. Ph. Dauņa Auera viedokli 2022. gada 16. novembra tiesas sēdes stenogrammā lietas materiālu 4. sēj. 123. lp. un 5. sēj. 26. lp.*). Turklāt Mg. iur. Iveta Kažoka norādīja, ka politiskās partijas dibināšana un uzturēšana ir dārgs process (*sk. 2022. gada 16. novembra tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 4. sēj. 123. lp.*).

Tā kā politiskās partijas dibināšana ir izvirzīta kā obligāta prasība dalībai pašvaldības domes vēlēšanās, tad dalība gan šajās vēlēšanās, gan arī Saeimas vēlēšanās ir saistīta ar līdzvērtīgiem izdevumiem un riskiem. Politiskās partijas darbības nodrošināšana un uzturēšana ir saistīta ar dažādiem ikdienas izdevumiem, tostarp tādiem, kas nepieciešami biroja uzturēšanai, darbinieku algošanai, komunikācijai ar vēlētajiem. Tāpat finansējums nepieciešams arī priekšvēlēšanu kampaņai un aģitācijai, kā arī citiem ar politiskās partijas publiskās darbības nodrošināšanu saistītiem izdevumiem. Šādi izdevumi rodas visām politiskajām partijām, kuras piedalās demokrātiskajos procesos (*sal. sk. Dr. Ph. Dauņa Auera*

viedokli 2022. gada 16. novembra tiesas sēdes stenogrammā lietas materiālu 5. sēj. 40. lp.).

Tāpat nacionāla un reģionāla līmeņa partijas saskaras ar līdzvērtīgiem riskiem, kas saistīti ar to finansēšanu, kā jau tika norādīts šo atsevišķo domu 3.2. punktā. Eiropas Padomes komisija “Demokrātija caur tiesībām” (Venēcijas komisija) ir secinājusi, ka politisko partiju finansēšanas tiesiskais regulējums ir būtisks, lai garantētu politisko partiju neatkarību no nevēlamas privātā finansējuma devēju un valsts ietekmes, kā arī nodrošinātu politiskajām partijām vienlīdzīgas iespējas konkurēt un panāktu politisko partiju finansējuma caurskatāmību (sk. Eiropas Padomes komisijas “Demokrātija caur tiesībām” (Venēcijas komisija) 2020. gada 14. decembra Vadlīniju par politisko partiju tiesisko regulējumu, CDL-AD(2010)024, 204. punktu, pieejamas: venice.coe.int). Atklātam un caurskatāmam politisko partiju finansējumam ir izšķiroša nozīme cīņā pret korupciju, kā arī pilsoņu uzticības iegūšanā un saglabāšanā (sk.: *International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Funding of Political Parties and Election Campaigns. A Handbook on Political Finance. Strömsborg: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2014, p. 2*). Turklāt, kā norāda Dr. Ph. Daunis Auers, korupcijas riski vietējā līmenī var būt pat lielāki (sk. 2022. gada 16. novembra tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 5. sēj. 39.–40. lp.).

Šo risku novēršana, piešķirot politiskajām partijām valsts budžeta finansējumu, ir visas sabiedrības interesēs. Politisko partiju finansēšanas atklātums vietējā līmenī ir tikpat būtisks kā citos līmeņos (sk. Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresa 2000. gada 25. maija rezolūciju 105(2000) par politisko partiju finansiālo atklātību un to demokrātisko darbību reģionālā līmenī, pieejama: coe.int). Proti, visas sabiedrības interesēs ir tas, ka gan Saeimā, gan pašvaldībās ir pārstāvētas tādas politiskās partijas, kurām ir atbilstoša kapacitāte, lai tiktu pieņemti kvalitatīvi, sabiedrības un valsts interesēm, kā arī ilgtspējas principam atbilstoši lēmumi. No demokrātijas attīstības un stiprināšanas viedokļa būtiski ir tas, lai arī pašvaldību domēs tiktu pieņemti tādi lēmumi, kas nav atkarīgi no privāta ziedojuma devēja interesēm.

6.3. Lai gan visas politiskās partijas, kas piedalās pašvaldību vēlēšanās, atrodas vienādā situācijā, apstrīdētā norma tām paredz dažādas iespējas. Politiskās partijas dibināšana ir obligāts priekšnoteikums dalībai pašvaldības domes vēlēšanās, tomēr partija, kura savu darbību vērš visupirms uz vienas pašvaldības iedzīvotājiem, tātad stiprina pilsonisko sabiedrību un demokrātiju vietējā līmenī, nesaņem valsts budžeta finansējumu un ir ierobežota konkurencē ar tādām politiskajām partijām, kuras valsts finansējumu saņem. Tas nozīmē, ka personām, kas vēlas kandidēt pašvaldības domes vēlēšanās, ir ne vien jāizpilda noteikumi attiecībā uz politiskās partijas dibināšanu un darbību, bet arī tie jāīsteno bez valsts budžeta finansējuma.

Mēs piekrītam, ka likumdevējs var pieņemt tādu tiesisko regulējumu, kas stiprina nacionāla līmeņa partijas un esošā valsts budžeta ietvaros paredz atšķirīga apmēra finansējumu nacionāla un reģionāla līmeņa partijām, tostarp nodrošinot sabalansētu valsts budžeta līdzekļu izlietojumu sabiedrības labklājības interesēs. Tomēr šobrīd saskaņā ar apstrīdēto normu valsts budžeta finansējums tiek sadalīts tādējādi, ka reģionāla līmeņa partijām tā saņemšana ir pilnībā liegta. Tas nozīmē, ka attiecībā uz šīm partijām netiek novērsti no privāta finansējuma izrietošie riski – atkarība no finansējuma devēja, korupcijas riski, nevienlīdzīgi konkurences apstākļi ar tām politiskajām partijām, kuras saņem valsts budžeta finansējumu. Tādējādi apstrīdētā norma, iespējams, stiprina nacionāla līmeņa partijas, taču reģionāla līmeņa partijas, kas arī ir daļa no parlamentārās demokrātijas, tā vājina. Proti, apstrīdētā norma liek šķēršļus politiskajam plurālismam, ierobežo reģionāla līmeņa partiju darbību un mazina vietējo iedzīvotāju iesaisti vietējās demokrātijas īstenošanā. Tādēļ uzskatām, ka apstrīdētajā normā noteiktajai atšķirīgajai attieksmei nav leģitīma mērķa.

Līdz ar to apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas tiesneši

Artūrs Kučs

Anita Rodiņa